

JOSEPH CAMPBELL'İN MİT TEORİSİ*

Yazan: Robert A. SEGAL
Çeviren: Kürşat ÖNCÜL**

Mitler üzerine yazan bir diğer üretken yazar da, daha önce Sarah Lawrence Koleji'nde görev yapmış karizmatik bir öğretmen olan Joseph Campbell'dir. Campbell'in mit üzerine yapmış olduğu çalışmalar muhtemelen diğer bütün mitologlarınkinden çok daha geniş çapta okunmuştur. Jung gibi, Campbell'in de insan konulu bilimlerdeki etkisi, sosyal bilimlerdekinden daha büyüktür ancak sosyal bilimciler Campbell'in mitlere yaklaşımını neden sevmeyiz?

Campbell'in bütüncesinden (corpus) bir tasviri ele alalım. Campbell, ilk kez 1949'da yayınlanmış olan *Binbir Suratlı Kahraman*'da (*The Hero with a Thousand Faces*), monomit terimi ile (James Joyce'nin *Finnegans Wake* isimli eserinden ödünç alınmış olan bir terim) ne demek istediğini anlatmaktadır. "Monomit", muhtemelen standart kültürlerarası kahraman yapısını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Campbell, bir dipnotta Otto Rank'ın *Kahramanın Doğumu Miti* (*The Myth of the Birth of the Hero*, 1909) adlı eserinden bahsetmiş olmasına rağmen, kahraman kalıbının ele alındığı daha eski tarihli akademik çalışmaların, örneğin Johann Georg von Hahn'ın on dört kahramanın biyografilerini esas alan "*Aryan Expulsion and Return Formula*" (1876) eseri, ya da Lord Raglan'ın ilk kez *Forklore*'de (1934) bir makale olarak ve hemen ardından *The Hero* ismiyle (1936) genişletilmiş bir kitap halinde yayınlanmış olan "*The Hero of Tradition*" adlı önemli çalışmasının isimlerine yer vermemiştir. Raglan'ın kahraman modeli, belli başlı Hint-Avrupa

palı ve Sami kahramanlarının hayatlarında yer alan yirmi iki klişeleşmiş biyografik ayrıntıdan oluşmaktadır. Yirmi bir kahramanın (Oedipus, Theseus, Perseus, Moses, Arthur vs.) yaşamlarından çıkarılmış olan bu ayrıntılara, "Annesi sadık bir bakiredir", "Gebe kalınan koşullar olağan dışıdır", "Doğumunda, çoğu kez babası tarafından olmak üzere, kendisini öldürme girişimi gerçekleşir" ve "Uzak bir memlekette üvey ebeveynler tarafından büyütülür" dahildir. Ancak Campbell'in çalışmalarının sıkıntısı, bibliyografik ihmaller değildir.

Campbell çok sayıda mit ve efsaneden irili ufaklı parçaları esas alan karma bir kahraman modeli kurmaktadır. Hiçbir efsane edebi açıdan analiz edilmez. Campbell, modelde yer verilen her bir unsur için birkaç örnek göstermektedir. Modeldeki unsurlardan birine Campbell tarafından "*Balınanın Karnı*" (*The Belly of the Whale*) adı verilmektedir. Campbell, yutulan birkaç hikaye kahramanı örneğinden, mesela *Küçük Kırmızı Başlıklı Kız*'in kurt tarafından yutulmasını alıntı yapmaktadır. Öncelikle *Kırmızı Başlıklı Kız* erkek değil, kadın kahramandır; öyküsü bir mit değil (monomit gibi), peri masalıdır; onu yutan da balina değil, kurttur. Bire bir yalnızca iki adet balina vakasından alıntı yapılmıştır; bir Eskimo masalı olan *Hilekar Kuzgun* ile, Tevrat'taki Yunus vakası. Campbell'in kahraman modelinin bu unsuru üzerine yaptığı dört sayfalık tartışma şöyle başlar: "Büyülü eşğin açıldığı geçidin yeniden doğum alemine bir geçiş olduğu fikri, tüm dünyada, ba-

* Dundes, Alan (Ed.) (1984), *Sacred Narrative, Readings in the Theory of Myth*, London: University of California Press.

** Pamukkale Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi T. Dili ve Edebiyatı Araştırma Görevlisi

linanın karnı şeklindeki rahim görüntüsüyle simgelenmektedir.” Balinanın karnı görüntüsüne iki örnekten yola çıkılarak nasıl “dünya çapında” denebilir ki? F 911 A, Yunus: Balık (veya su canavarı) adamı yutar, ayetinin ardından gelen ayetlere bakarsak, dünya çapında bir genellemeye rastlamayız. Mesela Sahra’nın güneyindeki Afrika ya da yerli Avustralya’dan hiç alıntı yoktur. Daha önce hiç balina görmemiş halkların “balinanın karnındaki” kahramanın maceralarını anlatan geleneksel mitleri olur mu? Olacak şey değildir. Campbell Ayetler Dizini’ne başvurmamıştır. Çoğu evrenselci gibi, o da evrenselliği belgelemekle uğraşmak yerine, sadece Batılı kültürlerden alınan verilerle insan konulu bilimlerdeki insanın doğası hakkında kaygısızca konuşan, hepsi birbirinin aynı ruhlardan bu kadar hoşlanmasının bir sebebidir. Yunus’un hikayesini bilen herkes, Campbell’in balinanın karnının dünya çapında bir imge olduğu iddiasını benimseyebilir. Bütün insanlığın ortak mitler ve mecazları paylaştığını düşünmek şüphe yok ki teselli vericidir, ancak uygulamalı gerçekler böyle bir yanıl-samayı desteklememektedir.

Campbell’in mit hakkındaki genel-
leştirmeleri somutlaştırılmıyorsa, öğrenciler onun çalışmalarını neden göz önünde bulundurmamak zorundadır? Çünkü o mitolojiyi halka sevdiren çok meşhur bir kişidir. Akademi dışında büyük bir takipçi güruhunu kendine çekmekte ve hatta bazı üniversite öğrencileri bile onun evrenselci yaklaşımını merakla izlemektedir. Bundan dolayı, onun mit teorisi üzerine yapılmış olan bir değerlendirme yer verilmiştir. Louisiana Eyalet Üniversitesi, Dini Araştırmalar Bölümü’nden Robert A. Segal, Campbell’in çalışması üzerine bir eleştiri yazmıştır. Orijinal denemenin ismi “Joseph Campbell’in Mit Teorisi: Çalışması Üzerine Bir İnceleme Denemesi”dir. Okuyucular kendileri için Campbell’in yazılarına başvuru-

rup, yaklaşımının geçerliliği ve yararlılığı hakkında kendi hükümlerine varmak isteyebilirler. Segal’in mit hakkındaki diğer yazıları için, “Mitolojiyi Savunmak İçin: Çağdaş Mit Teorilerinin Tarihi”, Akademi Yıllıkları 1 (1980), 3-49. sayfalara bakınız. Kahraman modeli hakkındaki geniş akademik literatüre dair daha fazla referans için ise Alan Dundes’in *Interpreting Folklore’nin* (Bloomington, Ind., 1980) 223-261. sayfalarında yer alan “Kahraman Modeli ve İsa’nın Hayatı” isimli makalesine bakınız. (A. Dundes)

Bir Navaho mitinin metni olan *Where the Two Came to Their Father’in* 1943 yılında yapılan yayını (Campbell, 1943), Bollingen Dizisi’nin ilk çalışmasına yorumuyla katkıda bulunan Joseph Campbell’in mit üzerine yaptığı ilk çalışma olarak yerini almıştır. Mythic Image’nin 1974 yılında yapılan yayını (Campbell, 1974), hem Bollingen Dizisi’nin yüzüncü ve sonuncu çalışması, hem de Campbell’in ister sonuncu olsun ister olmasın, mit üzerine yaptığı en mükemmel çalışma olarak damgasını vurmuştur. Arada geçen otuz yılda Bollingen Dizisi’ne dahil çeşitli kültürel konular, ama hepsinden önemlisi mit ve din üzerine olan doksan sekiz çalışma daha yayınlanmıştır. Aynı süre içerisinde Campbell, yine hepsi mit üzerine olan dört kitap yayınlamıştır. En popüler kitabı, en temel mitler olarak gördüğü kahraman mitlerinin bir analizi olan *The Hero with a Thousand Faces* (1949) olmuştur. Dört ciltlik *The Masks of God* (1959-68) kitabında ilkel, Doğulu, Kuzeyli ve “kreatif” mitolojinin izini sürmektedir. Bir denemeler koleksiyonu olan *The Flight of Wild Gander* (1969) ve bir genel dersler dizisi olan *Myths to Live By* (1972), ana temaları açıklama vazifesi gören daha küçük çaplı çalışmalarıdır. Mit benzeri *Finnegans Wake*’de (1944) “İskelet Anahtar” yazısıyla yaptığı yardımcı yazarlığın yanında Campbell, başta Heinrich Zimmer’in yazıları